

Zaradi pomanjkanja tovrstnih del, pregledov, je Mikuževa knjiga dobrodošlo delo, ki pomeni osnovo za nadaljnje bolj poglobljeno, bolj analitično delo, ki pa mora imeti enake značilnosti kot pričujoča knjiga — preglednost, poljudnost.

Prav gotovo pa je tudi ob zadnjem delu prof. Mikuža mogoče pritegniti besedam dr. Ferda Gestrina, ki jih je zapisal ob šestdesetletnici dr. Metoda Mikuža (ZČ, XXIII/3—4, 1969), sicer v zvezi z drugim njegovim temeljnim delom, knjigo *Slovenci v stari Jugoslaviji*, ko pravi: »Toliko bolj je občudovati pogum profesorja Mikuža, da se je kljub težavam in lastnim pomislekom lotil zahtevnega dela. Tako je izpolnil veliko vrzel v slovenskem zgodovinopisju«.

Zdenko Čepič

Andreas Hillgruber: *Europa in der Weltpolitik der Nachkriegszeit 1945—1963*. (Oldenbourg Grundriß der Geschichte, zv. 18), 2. dopolnjena izdaja, R. Oldenbourg Verlag, München—Wien 1981, 188 str.

Založba R. Oldenbourg, ki zaradi objav številnih pomembnih znanstveno-zgodovinskih monografij, edicij, zbornikov in revij uživa velik ugled, izdaja od leta 1979 Oldenbourg Grundriß der Geschichte. Ta serija učbenikov, ki jo urejajo Jochen Bleichen, Lothar Gall, Hermann Jakobs in Johannes Kurisch, naj bi v dvajsetih zvezkih predstavila evropsko zgodovino od starega veka do danes. Vsi zvezki so zasnovani tako, da ne obsegajo le strnjene prikaza današnje slike o posamezni epohi in izbrane, tematsko strukturirane literature, ampak tudi izčrpen pregled nad stanjem in problemi raziskav, kar je novost v primerjavi z drugimi takšnimi serijami.

Oldenbourški oris zgodovine se je začel z 18. zvezkom, ki je izšel pred dobrima dvema letoma in je zdaj doživel že drugo dopolnjeno izdajo, doslej pa je v neobičajno kratkih razmakih izšlo že sedem zvezkov. Pričujoči zvezek, ki ga tu predstavljamo, z naslovom *Europa in der Weltpolitik der Nachkriegszeit 1945—1963* je objavil Andreas Hillgruber, sodobni zgodovinar, ki mu zgodovinsko raziskovanje dolguje nemalo pomembnih, tudi mednarodno zelo odmevnih raziskav zgodovine 19. in 20. stoletja.

Hillgruber razume čas od 1945 do 1963/65 kot enoto, ki »ima v zgodovini Evrope v 20. stoletju posebno mesto« in se v »svojih temeljnih težnjah in merilih ostro razlikuje ne samo od prejšnje epohe svetovnih vojn, ampak tudi od sedanjosti«, ta pa se začena sredi šestdesetih let. Izhajajoč iz teh osnov avtor najprej opozori, da pomeni leto 1945 globoko zarezo v zgodovini Evrope, saj so evropski narodi, vključno z Veliko Britanijo in Francijo po koncu druge svetovne vojne izgubili funkcijo glavnih nosilcev svetovne zgodovine, vlogo, ki je bila že do tedaj dolgo bolj ali manj močno omejena, in postali dejavniki strategije, ki jo globalno vodita supersili ZDA in SZ, kar je naposled pripeljalo do nove bipolarne razdelitve evropskega in s tem tudi nemškega političnega polja.

Na podlagi tako skiciranih podmen, temeljev in splošnih tendenc oriše Hillgruber v svoji raziskavi položaj Evrope ob koncu druge svetovne vojne, pri čemer karakterizira položaj na območju sovjetskega vpliva, v sferah za-

hodnih sil in v Nemčiji, razdeljeni na štiri cone, hkrati pa poda tudi pregled nad glavnimi odločitvami zavezniških konferenc. Potem nam razgrne sliko razdeljene Evrope od začetka ameriško-sovjetske konfrontacije poleti 1945 do ustanovitve Zvezne republike Nemčije in Nemške demokratične republike leta 1949. Potem ko objektivno obrazloži trdo borbo za Nemčijo kot centralni problem nihanj vzhodno-zahodnih nasprotij, nam predstavi čas hladne vojne v Evropi, in sicer kot čas, poln dogodkov, ki po avtorju traja v dveh fazah od leta 1949 do 1961. Za zaključek pa predstavlja dogajanje v Evropi do začetka popuščanja napetosti sredi šestdesetih let.

Hillgruber si torej za konec svoje knjige ni izbral sredine petdesetih let, čeprav bi bila tudi takšna možnost utemeljena, glede na dejstvo, da je v povojni zgodovini Evrope nastala s Stalinovo smrtjo leta 1953 pravzaprav prav takšna zarez, tako kot npr. leta 1955 z razglasitvijo suverenosti ZRN in NDR, in da je njun pristop v NATO oziroma varšavski sporazum kmalu nato pomenil sklepno dejanje v snovanju vojaških blokov na vzhodu in zahodu. Mnogo bolj globoko in epohalno cezuro pomeni za Hillgruberja čas od 1963 do 1965, kajti sredi šestdesetih let so se svetovne zgodovinske prioritete prerazporedile, nemško vprašanje kot edini ali vsaj odločujoči faktor v nadaljevanju konflikta med vzhodom in zahodom je stopilo v ozadje, vedno močnejše pa so stopali v ospredje globalnih nasprotij novi problemi, najprej zelo previdno označeni kot problemi tretjega sveta in problemi pomoči državam v razvoju, polagoma pa kot vedno bolj odločilni konflikt med severom in jugom, ki je vedno bolj izstopal v dotlej neznani kvaliteti. Sočasno s tem prenašanjem težišča žarišč iz Evrope na druge kontinente je prišlo do daljnosežnih sprememb v državnih vodstvih ZDA, SZ ter v glavnih evropskih državah, ne glede na to, da je mlada generacija tista leta vsaj v zahodni Evropi »vehementno silila navzgor«, in da je dotlej veljavna merila radikalno postavila pod vprašaj ter skušala uveljaviti novo obdobje v zgodovini Evrope.

Tako v prvi kot tudi v drugi izdaji imenuje Hillgruber svoje delo kot časno bilanco, ki bi morala biti v bolj ali manj pomembnih detajlih že kar kmalu izpopolnjena in revidirana, ne nazadnje zaradi aktualne tematike, zaradi česar so raziskave bodisi šele na začetku ali nekje na sredini. Kakorkoli že je takšen pridržek v osnovi nepotreben, pa je jasno, da je druga izdaja v opisnem delu doživela le obrobne popravke, čeprav je bilo treba upoštevati nove raziskave, ki so izšle po prvi izdaji. Četudi te očitne konsistentnosti dela ne štejemo za pomembno dejstvo, ne more biti dvoma, da je Hillgruber celoto dosedanjih raziskovalnih rezultatov teh zelo specifičnih tem podal v informativnem in hkrati pretehtanem pregledu, ne samo učinkovito, ampak veljavno za daljši čas. V želji, da bi povojno zgodovino opisal v evropskem kontekstu, večkrat opozori tudi na vprašanja, ki doslej sploh niso bila obdelana, ali pa le zelo bežno, in ki zato zahtevajo poglobitev in nadaljevanje raziskav, da bi vse multinacionalne perspektive kolikor mogoče mnogostransko in poglobljeno osvetlili.

Samemu opisu sledi poročilo o problemih in tendencah v raziskovanju, v katerem Hillgruber opozori, da so raziskovalne možnosti na zahodu in vzhodu različne. Obravnava tudi posamezne kronike, letna poročila in sodobne zgodovinske monografije, pri čemer naj bi bile te oblike publikacij stopnje v nadaljnjih prizadevanjih zgodovinarjev za analizo in predstavitev povojnega ob-

dobja. Kar zadeva znanstveno sporna vprašanja v raziskovanju zgodovine Evrope po letu 1945, se Hillgruber posebej posveti vzhodno-zahodnim sporom med sovjetskimi in zahodnimi zgodovinarji, ki so nenehni in ideološko pogojeni, saj se v njih stikajo vse nevrvalgične točke v evropski povojni politiki, npr. potsdamski sporazum ali berlinski problem. V tej zvezi so mesta, ki obravnavajo nastanek hladne vojne, kot tudi tista, ki jasno kažejo, da je v svojih ciljih in metodah tako zelo sporna politika Adenauerja glede Nemčije in Evrope, relativno zelo dobro raziskana, da pa bo treba še precej osvetliti zunanjo politiko de Gaulla. Če upoštevamo, da je osnovni tekst raziskovalno sporočilo izraz suverenega obvladanja snovi, koristno izpopolnjeno z izbrano bibliografijo, ki obsega nad 550 naslovov, s šestimi instruktivnimi tabelami in s kronološko razpredelnico, ki se omejuje na bistveno, lahko na koncu ugotovimo: zvezek 18 nove serije je knjiga, ki ima vse kvalitete, kakršne terjamo od standardnih del, ne glede na v njem predvideno potrebo, da se bržkone v kratkem času predela.

Josef Schröder

Kasim Suljević, *Nacionalnost Muslimana, izmedju teorije i politike*. Otokar Keršovani, Rijeka 1981, 264 strani.

V družboslovnih vedah se v zadnjem času vse bolj uveljavlja spoznanje, da zagotavlja interdisciplinarni pristop k predmetu raziskave najcelovitejšo obravnavo in odgovor na posamezna družbena vprašanja ter procese. Kljub temu pa moremo ugotoviti, da interdisciplinarnost v družboslovju še vedno ni postala načelo spoznavnoteoretskega postopka, marveč se v zavesti družboslovcev kot tako načelo v glavnem šele oblikuje kot možen in utemeljen način raziskave, ki vzdrži kritičnost lastne vede. Zato pomeni srečanje z delom, ki predstavlja vse odlike interdisciplinarnega pristopa k obravnavani problematiki dvojni dokaz: prvič, da je moč le na tak način v popolnosti dojeti zastavljeno in obravnavano vprašanje in drugič, da zagotavlja interdisciplinarni pristop tako vsaki vedi posebej, kot vsem skupaj, prehod na še bolj dovršeno in prodorno znanstveno raven.

Kasim Suljević je brez dvoma avtor enega izmed takih del. Svoje delo je predal javnosti — kot sam pravi — v izteku desetletja, v katerem so se pojavile kot še nikoli poprej pomembne publicistične in znanstvene stvaritve s področja etnosociologije in teorije naroda, kar vse govori, da zahteva nacionalni fenomen tako pri nas kot v svetu nenehno kritično in marksistično vrednotenje. »Nacionalnost Muslimana« predstavlja avtorjev napor, da prispeva k celoti teh miselnih tokov z željo, da izrazi eno izmed možnih kritično-sintetičnih tolmačenj in videnj muslimanske nacionalnosti znotraj teoretične misli revolucionarnega delavskega gibanja od Marxa do danes.

Lahko zatrdimo, da je izpeljal Kasim Suljević dozoreno kritično-sintetično tolmačenje in videnje muslimanske nacionalnosti. Dozorenost njegovega tolmačenja posebne muslimanske nacionalnosti temelji v njeni mnogoplastni vsebini, ki jo omogoča le interdisciplinarni pristop k temu vprašanju. Avtor namreč v svojem delu domišljeno in pretehtano združuje ter tolmači znanje in vé-